

RELAȚIILE MARIII BRITANII CU ROMÂNIA ȘI CEHOSLOVACIA ÎN TIMPUL CONFERINȚEI DE PACE DE LA PARIS (1919-1920)

Sfârșitul primului război mondial a adus pe scena politică europeană câteva noi state, create fie prin alăturarea unor noi teritorii la niște structuri mai vechi, fie prin agregarea unor formule de organizare cu totul noi, formate din părți înrudite, dar care nu mai trăiseră experiența coabitării.

În grupul acestor noi țări s-au încadrat atât România cât și Cehoslovacia care, alături de noua Austrie sau de noua Ungarie, de Polonia și de Regatul Sârbo-Croato-Sloven, au format o nouă imagine geo-politică a Europei Centrale și de Sud-Est.

Urmărind recunoașterea politică și juridică a existenței lor în noile formule, atât statul român cât și cel cehoslovac au fost conștiente de maxima importanță pe care o reprezenta pentru ele deținerea unei poziții bune pe arena relațiilor internaționale, în special în relațiile cu Puterile Occidentale Aliate învingătoare: Franța și Marea Britanie.

Dorința de păstrare a formei pe care o primiseră în urma forumului păcii de la Paris a determinat țările de care ne ocupăm în prezentul studiu să își urmărească scopurile comune în cadrul unor structuri de cooperare politică și economică. Din acest motiv, România și Cehoslovacia, alături de Regatul Sârbo-Croato-Sloven (ce va deveni mai târziu Iugoslavia), au creat Mica Înțelegere, menită a fi un pol de stabilitate în zonă și o federație care să confere statelor membre o greutate mai mare în cadrul conferințelor internaționale decât ar fi putut avea individual.

După cum se poate vedea, există suficiente puncte comune în istoria celor două state central-est europene pentru a justifica analiza politicilor lor externe pe o structură comparativă. Tocmai aceasta este intenția noastră, redactarea unei lucrări de istoria relațiilor internaționale care să releve asemănările și deosebirile dintre politica Marii Britanii față de cele două state, propunând posibile motivații pentru o poziție mai bună a uneia sau alteia.

Marea Britanie avea o politică unitară față de Europa Centrală și de Sud-Est în perioada interbelică, nedorind să se implice prea mult și evitând a fi parte a unor tratate ce ar fi nevoit-o să garanteze granițele noilor state din zonă, lucru considerat la Londra extrem de dificil. Vom încerca în continuare să nuanțăm această poziție britanică, urmărind, pe niște linii paralele, care au fost punctele de interes ale Angliei în România și în Cehoslovacia și cum au afectat acestea relațiile dintre statele mai sus amintite.

În istoriografia română, contactele României cu Anglia au generat o stufoasă bibliografie, care a format, în parte, baza prezentei lucrări. Nu vom aminti aici decât două volume, care ne-au fost indispensabile în conceperea acestui studiu. Ne referim aici la cel al profesorului Valeriu Florin Dobrinescu, *Relații româno-engleze (1914-1933)*, care, deși a apărut în 1986, mai este încă și astăzi baza oricărui demers ce se ocupă cu acest subiect. Și lucrarea mai nouă, apărută în anul 2000 la Cluj-Napoca, a lui Tiberiu Velter, *Relațiile Româno-Britanice între anii 1914-1924*, este una valoroasă, aducând o nouă interpretare, ce se încadrează în direcțiile actuale din studiul relațiilor internaționale, cu ajutorul unor documente nou descoperite în arhivele românești și occidentale.

Din păcate, Cehoslovacia nu s-a bucurat de o atenție deosebită din partea istoriografiei noastre, iar sursele cehoslovace sau occidentale sunt în mare parte inaccesibile la noi. Atare situație ne-a determinat să ne bazăm pe o bibliografie din epocă, nu deosebit de erudită, dar care a adus date și analize utile, și pe o bibliografie postbelică cu adevărat științifică, dar care prezintă cazul cehoslovac în cadrul unor lucrări generale consacrate spațiului central-european, fără a intra în amănuntele de care noi aveam nevoie.

O mare parte a istoriografiei române a privit relațiile internaționale ale României dintr-o perspectivă destul de îngustă, preocupată doar de interesele țării noastre. Dar, după cum spunea Nicolae Iorga, nu există istorie națională ci doar istorie universală. Prin urmare, am considerat că un studiu comparat ar fi util, pentru a reliefa mai bine specificul fiecărui stat și a cunoaște și alte experiențe decât cea a României, care ar putea beneficia și s-ar putea individualiza și printr-o analiză în care ea să nu fie singurul pol de interes.

România și Cehoslovacia își doreau ca tratativele pe care urmau să le aibă cu Puterile Aliate să dea valoare juridică incontestabilă în sistemul internațional noilor lor organisme de conducere, recunoscându-se astfel ca legale noile organe legislative și executive a căror alegere se făcuse prin plebiscite spontane, într-o atmosferă revoluționară, și nu prin metodele electiv consacrate în Occident și, poate mai important, să capete garanții internaționale ferme pentru frontierele pe care le considerau dezirabile pentru noua arhitectură a celor două state. Între conduitele celor două țări successorale ale Imperiului austro-ungar la Conferința de Pace există asemănări în ceea ce privește tipul de argumentare a drepturilor folosit, dar și deosebiri relative la acceptarea deciziilor conferinței, într-o primă fază delegația română condusă de I. I. C. Brătianu având altercații cu Marile Puteri în unele puncte în care părerile asupra unor chestiuni păreau ireconciliabile, în timp ce, pe toată durata tratativelor, atitudinea liderilor cehoslovaci a fost mai conciliantă, aceștia acceptând mai ușor deciziile aliaților. Aceste deosebiri au fost remarcate și de Radu Meitani care, afectat de o doză puternică de subiectivism, considera în cursul său de istorie a relațiilor internaționale că România „...nu era un stat nou cum era Polonia sau

Cehoslovacia, state care ar fi fost dispuse să admită chiar alte înjosiri decât acelea ale unui tratat pentru ocrotirea minorităților de pildă. Este ușor de înțeles ce însemna făurirea Cehoslovaciei pentru Massaryk sau pentru un Beneš sau făurirea Poloniei pentru un Pilsudsky. Nu vrem să vorbim aici de sentimentele patriotice ale acestor oameni. Dar din simpli exilați sau refugiați politici ei ajung dintr-o dată conducători de state. Această transformare merită să se treacă peste câteva mici piedici !”¹.

Contactele dintre România și Marea Britanie din timpul războiului și din perioada tratatelor de pace au beneficiat de atenția specialiștilor români și străini, acest fapt ducând la apariția unei stufoase bibliografii, care este în linii mari bine cunoscută de mediile erudite de la noi. Din acest motiv, vom prezenta doar propria viziune asupra relațiilor româno-britanice ocazionate de Conferința de Pace de la Paris, fără a mai insista asupra anilor de război sau asupra modului de constituire a României Mari.

Lucrările consacrate aceleiași problematici, dar aplicate Cehoslovaciei, nu se bucură de aceeași popularitate în România. Ca atare, vom prezenta și contactele dintre cehi și slovaci pe de o parte și britanici pe de altă parte, din timpul războiului și a constituirii Cehoslovaciei.

Vom prezenta și analiza în continuare activitatea mișcării naționale cehe și slovace în ultimii ani de existență ai Imperiului habsburgic, prezentând mai detaliat activitatea grupării Massaryk-Beneš, acțiunile contingentelor cehe de pe front, negocierile cu britanicii din această perioadă, constituirea Cehoslovaciei și recunoașterea ideii de către Marea Britanie și problemele ridicate de delegația cehoslovacă la Conferința de Pace de la Paris.

Înainte de război, în cadrul mișcării naționale cehe se puteau identifica trei grupări: prima, constituită din aristocrație și cler, dorea autonomie, a doua, formată din intelighentsie, condusă de dr. Kramar și animată de ideile panslavismului (sau neoslavismului potrivit termenului uzitat de ei), dorea protectorat rusesc sub un mare duce rus. A treia grupare, formată din imigranți democrați în orientări, era condusă de T. G. Massaryk și Eduard Beneš, ajungând în cele din urmă să aibă preponderență².

Deși profesorul american Joseph Rotschild consideră că, în perioada dualismului, statutul cehilor „era mai degrabă diferit față de presupusa represiune și privare pe care Massaryk și Beneš le-au prezentat mai târziu Vestului”³ și că în prima parte a războiului cehii și-au făcut datoria, deși cu mai puțină fervoare decât germanii⁴, s-a consemnat în epocă faptul că cehii, pentru că le fusese refuzată autonomia, dezertau în număr tot mai mare spre Antantă în

¹ Meitani 1943, p. 230-231.

² Gedye 1932, p. 256.

³ Rotschild 1974, p. 75.

⁴ Rotschild 1974, p. 75.

anii 1914-1918⁵. Propaganda antihabsburgică și în favoarea dezertărilor era condusă de dr. Kramar prin organizația Maffia⁶. Astfel, la începutul anului 1915 regimentul 36 (ceh) de infanterie a fost dizolvat, în februarie regimentul 28 (Praga) a dezertat în masă spre trupele Antantei, iar în 1916 Rusia recunoaște Legiunile cehe formate din prizonieri de război ca unități regulate ale Antantei, toate acestea ducând la folosirea epitetului de trădători de către Puterile Centrale la adresa cehilor⁷.

Propaganda în favoarea cehilor și slovacilor la Londra și în alte capitale occidentale a fost condusă de Massaryk și Beneš, ajutați de publiciștii englezi (cu o influență deosebită în epocă) R. W. Setton-Watson și Wicham Steed. Astfel, din martie 1916, T. G. Massaryk va rezida la Londra, unde va lucra pe scară largă la organizare și propagandă, obținând pentru compatrioții săi care locuiau în Anglia posibilitatea de a intra în armata engleză și, datorită influenței prietenilor săi, face din comitetul coloniei cehe de la Londra un fel de consulat provizoriu al cehilor⁸.

Cu toate acestea, doar când Antanta a ajuns în serios pericol de înfrângere, conservatorii englezi (aflați la putere în acel moment) au fost de acord cu propaganda pentru pacifism, sabotaje și dezertări în armatele Puterilor Centrale care să se transforme în revoluție⁹.

În primăvara lui 1918 Beneš, care era atunci secretarul general al Consiliului Național Cehoslovac, întreprinde negocieri cu Franța pentru recunoașterea organismului condus de el ca guvern de fapt și a armatei cehoslovace ca aliată și beligerantă, obținând o declarație de principiu¹⁰. În mai, același lider ceh are cu Anglia negocieri facile, deși aceasta se arată mai rezervată. Beneš primește promisiunea că Marea Britanie va recunoaște Consiliul Național ca guvern de fapt și va susține eforturile acestuia pentru recunoașterea sa de către toți aliații¹¹.

Corpul de armată cehoslovac obține în aceeași perioadă succese militare în Est, ajungându-se la ideea de a restaura frontul oriental contra Germaniei, aliații fiind de acord¹². De altfel, Lloyd George spunea într-o telegramă către Massaryk: „... istoria aventurii și triumfului acestei mici armate este în fapt una din cele mai mari epopei a istoriei ... Poporul vostru a făcut Rusiei și Aliaților un serviciu inestimabil în lupta lor pentru eliberarea lumii de despotism. Noi nu'l

⁵ Gedye 1932, p. 247.

⁶ Gedye 1932, p. 247.

⁷ Gedye 1932 p. 248.

⁸ Sychrava 1930, p. 67.

⁹ Gedye 1932, p. 252.

¹⁰ Prokes 1927, p. 351-352.

¹¹ Prokes 1927, p. 352.

¹² Prokes 1927, p. 357.

vom uita niciodată ...”¹³. Într-adevăr, la Conferința de Pace, britanicii își vor îndeplini în cea mai mare parte promisiunile făcute.

Revenind la sfârșitul războiului, amintim faptul că în 29 iunie 1918, cu ocazia primirii drapelului de către regimentul 21 cehoslovac, ministrul de externe al Franței, Pichon, într-o scrisoare către Beneš, proclamă dreptul națiunii cehoslovace la independență și recunoaște Consiliul Național, promițând de asemenea să ajute la realizarea frontierelor istorice dorite de cehoslovaci. Ministrul de externe Balfour al Marii Britanii aprobă cele exprimate de omologul său, ceea ce duce la noi negocieri între Beneš, Anglia și restul aliaților.

Ca urmare a acestor demersuri, în 9 august guvernul englez dă o declarație în care recunoaște Cehoslovacia ca națiune aliată, armata cehoslovacă printre cele aliate și beligerante și Consiliul Național ca reprezentând viitorul guvern cehoslovac¹⁴.

În 3 septembrie între Consiliul Național și Anglia se semnează o convenție, secondată de una similară în 9 septembrie între organul executiv cehoslovac și Franța. Acestea garantau statului cehoslovac participarea la toate conferințele care îi vor dezbate soarta¹⁵.

În 14 octombrie Beneš adresa o notă către guvernele aliate prin care anunța decizia consiliului național de a constitui un guvern provizoriu ceh. Patru zile mai târziu Masaryk face cunoscută declarația de la Washington, care proclama statul cehoslovac independent, acesta devenind rapid un fapt juridic, aliații recunoscând de jure existența noului stat și a guvernului provizoriu. Franța face acest lucru în ziua în care Beneš îi notifică existența guvernului provizoriu, iar Anglia în 23 octombrie¹⁶.

La sfârșitul lunii decembrie 1918 Beneš intervine din nou pe lângă francezi, britanici și americani pentru a le cere ajutorul în garantarea noilor teritorii și granițe. Astfel, ministrul cehoslovac trimite aliaților un memoriu scris în care amintește poziția statului cehoslovac, calitatea sa de aliat recunoscut în timpul ostilităților de puterile Antantei și promisiunile acestora referitoare la frontierele țării cehe. Ca urmare a acestui demers, la 21 decembrie 1918 Franța trimite un memoriu către guvernul austriac, în timp ce Marea Britanie promite să facă la fel și în 7 ianuarie trimite o notă similară¹⁷.

Anglia își onora astfel promisiunile făcute oamenilor de stat cehoslovaci, dar o trata tot ca pe un stat mic, fără drepturi egale cu cele ale Marilor Puteri. Aceasta se poate vedea dintr-un incident cu accente comice petrecut la sosirea lui Masaryk în Londra la finele anului 1918. Primirea acestuia a fost foarte

¹³ Prokes 1927, p. 358.

¹⁴ Prokes 1927, p. 359.

¹⁵ Prokes 1927, p. 360.

¹⁶ Prokes 1927, p. 361.

¹⁷ Opocensky 1923, p. 188.

prost organizată, în pripă, de către generalul comandant al districtului Londrei și de un reprezentant al ministerului de externe, nici unul dintre aceștia neștiind cum arată oficialul ceh. La gară, Massaryk era așteptat și de prietenii săi Henry Wicham Steed și R. W. Seton-Watson, care ajută reprezentanții englezi să-l identifice. Deoarece mașina pusă la dispoziție avea doar două locuri și Massaryk insistă ca amicii săi să călătorească împreună cu el, Steed este ținut pe genunchi de Massaryk iar Seton-Watson de către Osusky, care urma să fie numit ministru al Cehoslovaciei la Londra¹⁸. Acest incident, necaracteristic pentru spiritul britanic caracterizat de maniere alese, este parțial explicabil prin prisma dezorganizării ce a urmat războiului, dar poate fi interpretat și ca o desconsiderare a importanței reprezentanților Cehoslovaciei.

Pentru că succesul grupului de exilați conduși de Massaryk și Beneš s-a datorat susținerii sale de către aliați, acesta din urmă și-a creat un sentiment de dependență față de Marile Puteri Aliate și o desconsiderare a propriilor forțe (armate) care se va manifesta în 1919 când ministrul de externe cehoslovac cere ajutorul aliat împotriva lui Bela Kun, deși armata ungară era foarte slabă în acel moment¹⁹.

La Conferința de Pace de la Paris cererile cehoslovace prezentate Puterilor Aliate se bazau pe două principii radical diferite și mutual incompatibile: frontiere istorice împotriva germanilor sudeți și a naționalismului polonez în Boemia, Moravia și Silezia cehă și principiul naționalității împotriva frontierelor istorice ale Ungariei în Slovacia și Rutenia. Istoricul american Joseph Rotschild considera că această contradicție a afectat logica argumentației cehe, creditul acesteia fiind afectat și de aparenta lor „șmecherie” împotriva polonezilor la Těšín în ianuarie 1919, plauzibilitatea lor politică fiind afectată și de slaba performanță militară împotriva lui Bela Kun în Slovacia în mai și iunie²⁰.

În vara lui 1919 părintele Andrei Hlinka, liderul slovacilor, anunță conferința că relațiile dintre cehi și slovaci nu erau așa de cordiale cum susțineau purtătorii de cuvânt cehi²¹, începându-și memoriul cu un citat din lucrarea *Racial Problems in Hungary* a lui R. W. Seton-Watson, care fusese un apărător al cauzei slovacilor în ultimii ani dinaintea războiului și pe parcursul acestuia²². Publicistul și istoricul scoțian își amintește însă că în mai-iunie 1919 nici unul dintre cei care au devenit liderii „frondei” slovace (Hlinka și Juriga) nu i-au transmis vreo plângere referitoare la dezvoltarea constituțională dintre cehi și slovaci sau la competența ansamblului revoluționar. Seton-Watson menționează faptul că în momentul în care pericolul bolșevismului maghiar era foarte

¹⁸ Steed 1927, p. 245-246.

¹⁹ Rotschild 1974, p. 77.

²⁰ Rotschild 1974, p. 78.

²¹ Rotschild 1974, p. 78.

²² Seton-Watson 1924, p. 11.

puternic, a avut o discuție în Clubul Slovac cu membri ai fiecărei facțiuni, dorind să afle cele mai acurate și concrete linii pe baza cărora să le poată pleda cauza în fața personajelor importante de la Conferința de la Paris, și i s-a permis să plece cu impresia solidarității complete a membrilor clubului. Două zile mai târziu, la Paris, când și-a prezentat viziunea asupra situației în fața delegaților britanici și americani, Seton-Watson a pus accentul pe partea slovacă a chestiunii, în lumina unui apel așa de unanim, în acel moment critic slovacii făcându-i impresia „unui animal neputincios fascinat de apropierea unui boa constrictor, și Praga era practic singura speranță”²³.

Revendicările slovacilor erau parțial justificate, deoarece Consiliul Național Slovac, întrunit la sfârșitul războiului la St. Martin, a fost ignorat de cehi iar părintele Hlinka a fost încarcerat de către aceștia șase luni pentru trădare, din cauză că ajutorul său, Tuka, îi dăduse materiale pentru cartea sa lui Robert Donald²⁴, care le-a folosit pentru a susține cauza maghiară.

O altă problemă a noului stat cehoslovac erau germanii sudeți. Aceștia organizează demonstrații neautorizate la Praga în 4 martie 1919, în ziua deschiderii noului Ansamblu Național Austriac, soldate cu 52 de morți și 84 de răniți²⁵.

La Paris, știind că preocuparea pentru cererile germanilor face o bună impresie asupra Conferinței, Beneš promitea că guvernul din care făcea parte va face din Cehoslovacia un fel de Elveție, luând în considerare bineînțeles condițiile specifice din Boemia²⁶.

Beneš pleda pentru o Cehoslovacie puternică în cadrul frontierelor sale vestice istorice, care, considera el, va fi un element de stabilitate în mijlocul anarhiei și va servi, de asemenea, ca un dig împotriva tăvălugului bolșevic din est și a politicii germane “Drank” spre Est, frontierele fiind din fericire viabile și din punct de vedere economic.

Delegația americană a fost inițial neimpresionată, iar cea britanică rezervată, francezii entuziaști contribuind la succesul lui Beneš, fiind cel mai bine organizați și mai implicați dintre participanții la Conferință²⁷.

Ministrul de externe cehoslovac a prezentat abil și neobosit cazul țării sale în general și în detaliu, argumentând că cehii și slovacii erau două ramuri ale aceleiași națiuni, că slovacii doreau să se separe de Ungaria și să se afilieze noului stat ceh, trecând de la criterii etnice și politice la criterii strategice și economice, afirmând că noua frontieră ar trebui trasată cât mai în Sud pentru a

²³ Setton-Watson 1924, p. 23-24.

²⁴ Gedye 1932, p. 254.

²⁵ Rotschild 1974, p. 79.

²⁶ Rotschild 1974, p. 80.

²⁷ Rotschild 1974, p. 80-81.

încorpora părți importante ale câmpiilor bogate și o mare parte a luncii Dunării în noua Cehoslovacie.

Încurajat de o declarație procehoslovacă făcută la 30 octombrie 1919 la St. Martin, Beneš a cerut chiar autorităților cehe din Praga să „asiste” argumentele sale, confruntând Conferința cu un “fait accompli” în forma unei ocupații militare a teritoriilor slovace clamate²⁸.

Rutenia a fost acordată de Marile Puteri Cehoslovaciei, datorită descurajării de către președintele Wilson a preferinței rutenilor americani pentru un nou stat rutean și datorită călătoriilor lui Massaryk în S. U. A. unde a avut contacte cu liderul rutean Grigory Žatkovíc. În urma unui referendum din 8 mai 1919, se exprimă acordul rutenilor americani de a face parte din Cehoslovacia deși, inițial, preferaseră Ungaria, dar erau acum speriați de regimul lui Bela Kun²⁹.

Dacă Rutenia a fost câștigată de la Marile Puteri Aliate cel mai ușor, Těšínul a fost dobândit cel mai greu. Acest colț al vechii Silezii era mic, dar important datorită cărbunelui, industriei și rețelei de transport.

Cererile polonezilor au fost susținute cu argumente etnografice. Cehii au folosit criterii istorice, economice și strategice. Těšínul a aparținut coroanei Boemiei din secolul XIV, conținea singurele rezerve de cărbune de calitate ale Cehoslovaciei (în timp ce Polonia avea surplus), prin această regiune trecea legătura de cale ferată între regiunile cehe și slovace spre Rutenia și România³⁰.

La începutul anului 1919 Polonia părea să aibă întâietate în câștigarea disputei. Pentru motive variate, delegațiile americană, britanică și italiană acceptaseră cererile etnografice ale polonezilor, cehii discreditându-se pe ei și pe patronii lor francezi încercând și nereușind să impună un “fait accompli” printr-o ocupație militară la sfârșitul lui ianuarie³¹.

Franța recunoscuse cehilor dreptul de a ocupa provizoriu acest district, dar aceștia așteptau acest tip de recunoaștere și de la Marea Britanie și S. U. A. Polonezii iau în posesie regiunea, dar Massaryk la Praga și Beneš la Paris evită amplificarea crizei. Henry Wicham Steed, corespondent al ziarului *Times* la Conferință și prieten atât al liderilor cehoslovaci cât și al celor polonezi, joacă un rol de mediator și contribuie la concilierea lor temporară. Lloyd George, scandalizat, afirmă câteva zile mai târziu că n-a auzit (până atunci) niciodată vorbindu-se de Těšín, fapt ce dovedește încă o dată necunoașterea și ignorarea de către liderii englezi a unor probleme importante pentru noile state din Europa Centrală și de Sud-Est³².

²⁸ Rotschild 1974, p. 82-83.

²⁹ Rotschild 1974, p. 84.

³⁰ Rotschild 1974, p.84.

³¹ Rotschild 1974, p. 85.

³² Steed 1927, p. 259.

La 2 februarie, unul din adjutanții colonelului House îi aduce lui Steed mesajul președintelui Wilson care, preocupat de refuzul cehilor de a semna acordul provizoriu pe care l-au redactat comisarii desemnați de Conferință să meargă la Varșovia, îl roagă să-i convingă pe cehi să accepte să semneze fără întârziere, neașteptând ca acordul să le fie impus de Conferință³³.

În 1920 situația diplomatică s-a schimbat în favoarea cehoslovacilor. Delegația americană propoloneză a pierdut din influență când Senatul l-a repudiat pe președintele Wilson, Curzon l-a înlocuit pe Balfour în funcția de secretar al ministerului de externe britanic și încercările disperate ale polonezilor în iulie în timpul avansării sovietice spre Varșovia i-a obligat pe aceștia să devină docili în privința Tășinului, ale cărui mine de cărbuni și noduri de cale ferată Alianții le-au dat Cehoslovaciei³⁴.

După cum se poate observa, atitudinea Marii Britanii față de Cehoslovacia a oscilat între indiferență sau chiar ignorare și dorința de a-și îndeplini promisiunile asumate în ultima etapă a războiului. Influențați de francezi, britanicii au dat câștig de cauză cehoslovacilor în aproape toate chestiunile revendicate de aceștia, un rol extrem de pozitiv revenindu-le în propaganda făcută în cercurile influente britanice președintelui Masaryk, neobositului său ministru de externe Beneš, dar și prietenilor lor britanici Henry Wicham Steed și R. W. Seton-Watson.

Relațiile României cu Marea Britanie ocazionate de Conferința de Pace de la Paris sunt mult mai bine cunoscute decât cele similare ale Cehoslovaciei pe care am încercat să le conturăm mai sus. Numeroase lucrări au tratat în extenso acest subiect³⁵ și, din acest motiv, vom face în continuare doar o prezentare scurtă a principalelor probleme asupra cărora au existat negocieri între diplomații români și britanici, pentru a putea să reliefăm mai bine, printr-o structură comparativă, asemănările și deosebirile dintre conduita românilor și a cehoslovacilor vis-à-vis de Marea Britanie în anii 1918-1920, cât și modul în care au fost priviți reprezentanții celor două state central-est-europene de diriguitorii britanici pe parcursul conferinței pariziene.

Datorită eforturilor militare și materiale depuse de România în timpul războiului, primul ministru român I. I. C. Brătianu a dorit pentru țara noastră un statut egal cu cel al marilor puteri. Acesta nu i-a fost însă acordat, Victor Antonescu, ministrul român la Paris sesizând că „stabilirea unei distincții în favoarea Belgiei și a Serbiei [...] era de origine engleză”³⁶. Ideea i-a aparținut lui David Lloyd George, care a promovat considerarea fiecărui stat în funcție de

³³ Steed 1927, p. 262.

³⁴ Rotschild 1974, p. 85.

³⁵ Dobrinescu 1986 și Velter 2000.

³⁶ Dobrinescu 1986, p. 40.

puterea sa militară, fapt ce a dus la crearea unei categorii de „state cu interese limitate”³⁷.

Deși atât România cât și Cehoslovacia făceau parte din această categorie, problemele ridicate de noul stat român au fost (mult) mai numeroase decât cele ale cehoslovacilor, din cauza noilor teritorii alipite la România Mare, a căror unire trebuia recunoscută de forul european, și a intereselor deosebite (mai ales din partea englezilor) în economia română și îndeosebi în industria petrolieră.

Astfel, cele mai importante chestiuni relative la România aflate pe agenda de lucru a Conferinței, pe care le vom trata și noi în continuare, au fost: problema Banatului, tratatul minorităților, raporturile cu Rusia și cu generalul Denikin, problema Basarabiei, tratatul și granița cu Ungaria, problema Dunării și, bineînțeles, problema petrolului.

În considerarea aspectelor legate de toate aceste chestiuni, două lucruri au contat în politica britanică: influența S. U. A., care și-a pus amprenta asupra poziției față de statele mici, și tendința Franței de a-și asigura hegemonia politică în Europa, fapt ce a determinat Anglia să-și ia măsuri de contracarare³⁸.

La începutul lunii aprilie 1919 primul ministru român considera o intervenție pe lângă Lloyd George drept foarte ingrată, dar aprecia că se putea conta pe Churchill, Curzon și Bonar Law.

În problema Banatului de Timișoara, conducătorul delegației române a prezentat un expozeu în data de 29 ianuarie 1919. În timp ce I. I. C. Brătianu citea, Balfour i-a solicitat lui Nicholson harta întocmită de experții britanici, arătându-i-o lui Sonnino cu „o indiferență ușor de observat”³⁹. Aceiași ignoranță va fi demonstrată două zile mai târziu și de primul ministru britanic, David Lloyd George care, după ce îl acuzase pe fostul ministru de externe Grey pentru ignoranța în problemele continentale⁴⁰, era surprins întrebând: „unde dracu’ e Banatul?”⁴¹.

O nouă expunere verbală în aceeași problemă a prezentat Ion I. C. Brătianu la 1 februarie, dată la care a remis și memoriul *România în fața Conferinței de Pace. Revendicările sale teritoriale*, redactat în limbile engleză și franceză. Diplomatul român folosea în argumentarea sa prevederile tratatului încheiat la 4/17 august 1916 cu Antanta, arătându-se surprins de ignorarea acestora, subliniind că vorbește în sensul conștiinței naționale și a dreptului la unitate națională a României⁴². Lloyd George și-a exprimat neîncrederea în plebiscitul spontan (metodă electivă și de a lua hotărâri care nu era utilizată în

³⁷ Dobrinescu 1986, p.40.

³⁸ Velter 2000, p. 129.

³⁹ Spector 1995, p. 86.

⁴⁰ Dobrinescu 1986, p. 41.

⁴¹ Spector 1995, p. 84.

⁴² Dobrinescu 1986, p. 42.

practica politică britanică), interpelându-l pe diplomatul român în legătură cu acesta și considerând cererile noastre exorbitante. După retragerea lui Brătianu, premierul englez a propus întrunirea unei comisii teritoriale care să examineze faptele din perspectivă istorică, etnografică, geografică, economică, strategică, dar nu și din cea politică. Din această comisie au făcut parte Day Seymour (S. U. A.), E. Crowe, A. W. A. Leeper (Anglia), Tardieu, Laroche (Franța), de Martino și Vanntelli (Italia)⁴³.

Pe toată durata participării sale la Conferință, I. I. C. Brătianu a manifestat o conduită intransigentă în problema Banatului (și nu numai), recurgând la numeroase manevre diplomatice pentru a evita respectarea prevederilor pe care Marile Puteri încercau să i le impună. Acest fapt a determinat conturarea unei imagini negative a acestuia, îndeosebi în rândul englezilor, chiar și a celor cunoscuți ca prieteni ai românilor.

Astfel, deși era respectat de către R. W. Seton-Watson pentru calitățile sale de om de stat, imaginea lui Brătianu în scrierile publicistului și istoricului scoțian a avut mult de suferit tocmai din cauza conduitei diplomatului român amintită mai sus. La începutul anului 1919 cei doi au fost angajați într-o dispută ce privea partajarea Banatului între România și Iugoslavia, fiind pe poziții antagonice. Acest fapt l-a îndepărtat mult pe Seton-Watson de Brătianu, pe care a început să-l considere „un politician dictatorial și lacom cu care este extrem de dificil să te înțelegi”⁴⁴. Ca urmare, prezentarea politicii externe a lui Brătianu de către scoțian a avut de suferit. Pentru a da doar un exemplu, cităm dintr-o scrisoare adresată lui V. V. Tilea la 24 iunie 1924 și care se referă la Congresul de pace de la Paris și contactele diplomatice pe care le-a prilejuit: „Mă întreb dacă iritarea lui Clemenceau față de Brătianu ... au avut de a face cu aceasta”⁴⁵.

Antipatia lui Clemenceau la adresa lui Brătianu era împărtășită și de omologul său britanic. Astfel, în 6 iunie 1919 francezul îi transmite lui Lloyd George că I. I. C. Brătianu ar putea părăsi puterea, primind un răspuns sarcastic: „Nu sunt prea afectat. Aș vrea să văd aici pe Take Ionescu sau pe un alt om care să se plaseze pe un punct de vedere occidental”⁴⁶.

Persoana dorită de diplomații puterilor europene și care a acceptat compromisul ce privea Banatul a fost Al. Vaida-Voevod. Acesta beneficia de o imagine mult superioară predecesorului său în rândurile Aliaților și mai ales la Londra, fiind susținut de occidentali în accederea sa la putere. Oricum, Vaida a păstrat uneori linia de intransigență specifică lui Brătianu, beneficiind de cuceririle în plan diplomatic pe care le adusese „încăpățânarea” acestuia. Disputa asupra Banatului a fost soluționată în octombrie 1919 (demisia lui Ion I. C.

⁴³ Dobrinescu 1986, p. 42.

⁴⁴ Seton-Watson 1985, p. 119.

⁴⁵ Seton-Watson 1985, p. 123.

⁴⁶ Velter 2000, p. 134.

Brătianu survenise la 12 septembrie⁴⁷), când românii și sârbii au acceptat provizoriu să respecte linia de demarcație. Un tratat care să dea valoare juridică noii frontiere nu a fost semnat de cele două state decât în 1923⁴⁸.

Problema minorităților a suscitat și ea numeroase discuții contradictorii. În 31 mai 1919 Brătianu a expus poziția delegației române față de tratatul cu Austria și partea sa cea mai sensibilă ce privea concesiile pe care Marile Puteri încercau să le impună României în favoarea minorităților. Premierul român a mulțumit pentru recunoașterea unirii Bucovinei cu România, făcând însă propuneri pentru modificarea unor articole, considerând că guvernul nostru a acordat tuturor minorităților drepturi egale cu cele ale cetățenilor români. A fost respins un posibil control al Marilor Puteri asupra micilor state, dar nu și unul al Ligii Națiunilor⁴⁹.

Chestiunea a fost discutată în 3 iulie 1919 de emisarul englez Frank Rattigan cu regele Ferdinand. A doua zi, trimisul britanic a comunicat Foreign Office-ului concepția suveranului român, conform căreia clauza minorității va fi fie „omisă”, fie „modificată considerabil”, deoarece „ea contravine drepturilor suverane ale României”, neputând fi acceptată de nici un guvern român, întrucât „nu era necesară”, drepturile minorităților fiind garantate prin lege⁵⁰.

Cu toate acestea, era extrem de dificil de schimbat ceva, deoarece tratatele pe care Marile Puteri Aliate urmau să le semneze cu statele mici erau deja redactate. A fost admisă doar o mică schimbare a articolului 68, ceea ce nu satisfăcea pretențiile justificate ale Bucureștiului. Unii delegați, cum ar fi ministrul de externe Balfour, sugerau să se atragă atenția României asupra conduitei sale, crezând că va fi suficientă amenințarea neacordării teritoriului clamat până la acceptarea clauzei minorității și a semnării tratatului⁵¹.

Chiar și după demisia lui Brătianu, România a păstrat o linie intransigentă, în urma nerespectării unei serii de ultimatumuri trimise de Marile Puteri, situația devenind extrem de delicată.

În cele din urmă, în negocierile dintre 1 și 3 decembrie 1919 dintre diverși reprezentanți ai „Blocului parlamentar” român și reprezentanții Antantei, Al. Vaida-Voevod a declarat că guvernul său va primi ultimatumul (al 12-lea), dar va impune anumite condiții. După noi negocieri și presiuni, România a semnat, la 9 decembrie 1919, Tratatul de la St. Germain, reglementările pecuniare și tratatul cu Bulgaria, după înlăturarea preambulului și a articolelor 10 și 11 din tratatul minorităților⁵².

⁴⁷ Dobrinescu 1986, p. 48.

⁴⁸ Spector 1995, p. 278.

⁴⁹ Dobrinescu 1986, p. 46.

⁵⁰ Velter 2000, p. 135.

⁵¹ Dobrinescu 1986, p. 47.

⁵² Dobrinescu 1986, p. 47-48.

Diplomația engleză a urmărit cu atenție și raporturile româno-ruse dintre anii 1918-1920. Într-o primă fază, britanicii au crezut în victoria albgardiștilor și, prin urmare, au făcut presiuni asupra României de a sprijini formațiunile contrarevoluționare din Rusia, îndeosebi pe cele ale generalului Denikin⁵³.

Diplomația română nu s-a conformat cererilor repetate ale reprezentantului Angliei la București de a-l ajuta pe Denikin. War Office-ul însărcinase misiunea britanică în România să facă presiuni în acest sens. Și Winston Churchill insista, într-o audiență acordată unor deputați români la 10 noiembrie 1919, „să ne înțelegem cu Denikin”⁵⁴.

Ceea ce interesa România, în raporturile cu vecinul său de la răsărit, era recunoașterea noilor granițe orientale, care aveau, firesc, nevoie și de girul marilor puteri. În acest sens a făcut demersuri Al. Vaida-Voevod, cu prilejul misiunii sale la Londra, care s-a desfășurat în două etape: prima, cuprinsă între 28 ianuarie și 3 februarie 1920 și cea de-a doua între 22 februarie și 13 martie. În timpul acestor sejururi londoneze, reprezentantul român a fost primit de mai multe ori de Lloyd George, ceea ce a avut efecte pozitive asupra presei britanice, a opiniei publice engleze și a atitudinii ministrului englez la Conferința de Pace de la Paris⁵⁵.

Acesta din urmă a sugerat românilor, la Conferința Puterilor Aliate și Asociate de la Londra din 3 martie 1920, să aibă în vedere calea pașnică și să aleagă un loc de întâlnire pentru a ajunge la o înțelegere cu Rusia Sovietică⁵⁶.

Problemele teritoriale ale României au apărut și pe agenda Conferinței de la San Remo, din 24-25 aprilie 1920. Din inițiativă engleză, Aliații au hotărât deschiderea de convorbiri cu delegația sovietică condusă de Krasin⁵⁷.

Se poate observa o schimbare de atitudine a Angliei vis-à-vis de Rusia Sovietică, în a doua jumătate a anului 1920, în urma insucceselor albilor, britanicii fiind nevoiți să negocieze cu noua putere ce începea să pară tot mai puternică și mai longevivă. Frațiunea liberală a Partidului Laburist se pronunța pentru încheierea unei păci cât mai rapide cu Moscova, părere împărtășită, neoficial și de cabinetul Lloyd George⁵⁸.

Un rol deosebit în fixarea clauzelor Tratatului Basarabiei l-a avut Nicolae Titulescu, care a făcut și el demersuri în acest sens la Londra⁵⁹.

Rusia Sovietică a protestat împotriva semnării protocolului de la Paris din octombrie 1920, care dădea satisfacție eforturilor românești. Anglia a sprijinit

⁵³ Dobrinescu 1986, p. 56.

⁵⁴ Dobrinescu 1986, p. 51.

⁵⁵ Velter 2000, p. 145.

⁵⁶ Dobrinescu 1986, p. 53.

⁵⁷ Dobrinescu 1986, p. 54.

⁵⁸ Dobrinescu 1986, p. 55.

⁵⁹ Velter 2000, p. 149.

cea dintâi recunoașterea unirii Basarabiei cu România, un rol important în această problemă revenind și relațiilor cordiale dintre Al. Vaida-Voevod și David Lloyd George. Totuși, hotărârea de a recunoaște decizia Sfatului Țării de la Chișinău nu a fost acordată înainte de semnarea tratatului minorităților și de acordarea de garanții privind proprietățile și situația cetățenilor britanici din Basarabia. Tratatul din 28 octombrie 1920 este deosebit de important pentru politica engleză, aceasta incluzând singura obligație asumată de Marea Britanie în Balcani, în afara obligațiilor tratatelor de pace și a rezoluției ce privea Albania⁶⁰.

O altă problemă importantă a României era cea a stabilirii granițelor cu Ungaria, Anglia observând îndeaproape și influențând negocierile în această chestiune.

Datorită noii puteri a lui Bela Kun de la Budapesta, situația putea scăpa oricând de sub control. În timp ce puterile Antantei nu reușeau să se pună de acord asupra unei posibile intervenții contra Republicii Ungare a Sovietelor, la 20 iulie 1919 trupele maghiare au atacat armatele române aflate la est de Tisa. Riposta noastră a fost făcută cu consimțământul și la sugestia Aliaților. În acea perioadă chestiunea ungară a devenit una din cele mai discutate probleme la Paris⁶¹.

În timpul discuțiilor din 11 iunie 1919 I. I. C. Brătianu a considerat nefondate acuzațiile lui W. Wilson și David Lloyd George, potrivit cărora acțiunea României ar fi contribuit la instaurarea bolșevismului în Ungaria. Argumentele șefului delegației române la forumul parizian au reușit să-l impresioneze plăcut pe conducătorul diplomației engleze Balfour⁶².

În septembrie 1919 englezul George Clark a fost trimis ca emisar al Conferinței la București pentru a modifica atitudinea României, raportul acestuia afirmând că acțiunea statului nostru a fost determinată de nerespectarea de către Ungaria a termenilor armistițiului de la Belgrad. În aceeași perioadă, patru comisii de experți: engleză, franceză, italiană și americană, au trasat frontierele României cu Ungaria, cea mai apropiată de stipulațiile tratatului din august 1916 fiind cea britanică. Din aceasta a rezultat o variantă de compromis, transmisă către București la 12 octombrie 1919, care a fost acceptată de guvernul român datorită faptului că corespundea, în esență, principiului etnic.⁶³

În urma vizitelor lui Vaida-Voevod la Londra de la începutul anului 1920, *The Times* și *The Daily Telegraph* au publicat numeroase articole pe tema raporturilor româno-ungare. Prima dintre aceste publicații protesta împotriva propagandei maghiare ce se făcea în Anglia și care afecta cauza dreaptă a

⁶⁰ Dobrinescu 1986, p. 56.

⁶¹ Dobrinescu 1986, p. 57-58.

⁶² Dobrinescu 1986, p. 59.

⁶³ Dobrinescu 1986, p. 60.

României, Serbiei și Cehoslovaciei, aliații Marii Britanii care au contribuit enorm la deznodământul fericit al marelui război⁶⁴.

Înainte de Conferința miniștrilor de externe și ambasadurilor, Boerescu a primit asigurări de la Foreign Office că această chestiune era „închisă și hotărâtă în favoarea noastră”⁶⁵, clauzele economice urmând să sufere doar unele mici modificări. Forul amintit mai devreme, prezidat de lordul Curzon, a hotărât, la 8 martie 1920, că proiectul de tratat cu Ungaria rămânea definitiv în ceea ce privea aspectele teritoriale, militare, financiare și de tranzit. Tratatul de la Trianon a fost încheiat la 4 iunie 1920, dar Ungaria nu a renunțat la politica revizionistă, dintr-un document din 15 iulie 1920 putându-se observa credința Budapestei că existau „numeroase probe de simpatie din partea Angliei”⁶⁶.

O altă problemă importantă pentru Anglia care afecta direct România era cea a Dunării, fluviu care urma să devină o cale de pătrundere din Occident spre Orient pe care Marea Britanie dorea să o domine. La 21 iunie 1919 s-a creat Comisia Interaliată a Dunării, prin care Marile Puteri doreau să-și impună controlul asupra fluviului. Țările mici, riverane, au primit doar rolul de furnizoare de combustibil pentru vase⁶⁷. La 29 noiembrie și 2 decembrie 1919 acest organism a luat două decizii care au fost contestate ulterior de România. Prima prevedea ca serviciile de pilotaj la Porțile de Fier să fie asigurate în continuare de Comisia Internațională a Dunării. A doua impunea perceperea taxelor, începând cu 1 ianuarie 1920, de către Comisia Interaliată a Dunării. Protestele delegaților români nu au avut sorti de izbândă, din cauza divergențelor manifestate între Marile Puteri. În mai 1920 Comisia Interaliată a Dunării a fost desființată, dar tendințele de imixtiune ale Marilor Puteri Aliate n-au putut fi anulate. Reprezentanții României s-au opus la Paris, în aceste condiții, nu împotriva Comisiei Europene a Dunării, ca organism internațional, ci îndeosebi împotriva atribuțiilor acesteia, care îi știrbeau drepturile de stat suveran⁶⁸.

Ultima problemă ce privea România, discutată la Paris, pe care o vom analiza este cea a petrolului românesc, poate cea mai importantă din punct de vedere economic pentru Anglia, dintre toate chestiunile ce atingeau interesele noului stat român. Englezii s-au arătat interesați de soarta petrolului românesc încă de la sfârșitul anului 1918. Astfel, printr-o scrisoare adresată lui I. I. C. Brătianu la 22 decembrie, sir George Barclay protesta în numele Legației Britanice din București față de sechestrarea bunurilor societății „Astra română”,

⁶⁴ Dobrinescu 1986, p. 61.

⁶⁵ Dobrinescu 1986, p. 64.

⁶⁶ Dobrinescu 1986, p. 65.

⁶⁷ Dobrinescu 1986, p. 67-68.

⁶⁸ Dobrinescu 1986, p. 70.

menționând că două sau trei companii engleze erau foarte interesate de soarta acestuia și că, „în fapt, Shell co. deține o mare cantitate de acțiuni”⁶⁹.

La Paris se va consacra termenul de „diplomație a petrolului” de către puterile europene⁷⁰, fapt ce a determinat negocieri de culise⁷¹. România va elabora un program național în materie de politică petrolieră⁷², fapt determinat de convingerea transmisă de I. I. C. Brătianu, de la Londra, lui M. Pherekyde: „petrolul interesează aici ca și la Paris”⁷³. Nu vom intra în detaliile acestei probleme, studiate pe larg de sursele citate de noi, dar vom menționa că la Paris poziția Angliei față de problemele României a fost deseori influențată de asigurarea intereselor engleze în industria petrolieră română⁷⁴. Anglia era interesată de lichidarea societăților petrolifere ex-inamice, de consolidarea pozițiilor sale în industria petrolului românesc, de darea în exploatare a noi terenuri petrolifere. Românii doreau ca englezii să plătească pentru rezervele și instalațiile petrolifere distruse de ei în timpul războiului, estimările daunelor, făcute de cele două părți, nefiind însă identice. Datorită demersurilor lui Titulescu, guvernul englez a recunoscut formal despăgubirile pe care Anglia trebuia să le plătească, o mare parte din plățile efectuate de britanici constând în reparațiile făcute rafinăriilor de către secțiunea britanică a Cartelului Anglo-Franco-Român⁷⁵.

Un alt aspect care credem că merită menționat aici este cel al tendințelor de cooperare între România și Cehoslovacia la Paris. Primul demers comun în care au fost implicate cele două state (alături de reprezentanții Greciei, Poloniei și Regatului Sârbo-Croato-Sloven) dorea ca prevederile tratatelor cu Austria, Bulgaria și Turcia să nu mai fie stabilite fără participarea țărilor interesate. Răspunsul Conferinței a fost unul vag, care încerca să ocolească problemele statelor mici. I. I. C. Brătianu a încercat din nou, la 29 mai 1919, să reconstituie blocul țărilor mici, dar a fost refuzat de conducătorii țărilor aflate pe poziții similare cu cea a țării noastre, pentru a nu indispuie conferința⁷⁶.

O altă tendință de cooperare între cele două țări, materializată de această dată, s-a înregistrat prin stabilirea de către ministrul ceh de la Londra, în colaborare cu însărcinatul cu afaceri român M. Boerescu și cu ambasadorul sârb, a unui plan comun de acțiune împotriva propagandei revizioniste a Ungariei. La

⁶⁹ Velter 2000, p. 176.

⁷⁰ Dobrinescu 1986, p. 71.

⁷¹ Buzatu 1981, p. 116.

⁷² Buzatu 1970, p. 228.

⁷³ Dobrinescu 1986, p. 71.

⁷⁴ Dobrinescu 1986, p. 73, 75.

⁷⁵ Dobrinescu 1986, p. 46.

⁷⁶ Dobrinescu 1986, p. 64.

această acțiune au participat personaje ale căror acțiuni le-am prezentat mai sus, istoricul R. W. Seton-Watson și directorul cotidianului *Times*, Wicham Steed⁷⁷.

Cele două state s-au aflat pe poziții antagonice într-o singură chestiune importantă, cea a Maramureșului. Pretenția lui Brătianu la teritoriul etnic rutean a intrat în conflict cu cea a cehilor, care doreau tot Maramureșul de la nord de Tisa, cu excepția Sighetului Marmației. Soluția problemei a fost extrem de complexă. O treime a Maramureșului cu capitala sa, a fost repartizată României conform criteriului etnic, dar liniile de cale ferată care legau capitala de nodurile feroviare din restul Maramureșului, au fost acordate Cehoslovaciei. Pentru a oferi Bucureștiului acces feroviar spre Transilvania, fără traversarea teritoriului cehoslovac sau maghiar, comisia a recomandat României construirea unei linii secundare pe teritoriul său.

După cum s-a putut observa, numeroși factori au afectat relațiile româno-britanice în anii Conferinței de Pace de la Paris. Vom mai insista puțin asupra unui aspect mai puțin reliefat de istoriografia română, cel al caracteristicilor personale ale diplomaților români. Fără îndoială, intransigența lui Ion I. C. Brătianu a adus, în cele din urmă, multe beneficii României, dar, dusă la extrem, ar fi putut provoca o criză diplomatică cu urmări negative asupra României. Diplomații români care i-au succedat, beneficiind de o imagine mai bună la Londra, au cules în fapt și roadele acțiunilor liderului liberal, nefăcând, în fapt multe concesii.

Revenind la Brătianu, trebuie să relevăm, prin caracterizarea lui, o diferență fundamentală între el și reprezentanții Cehoslovaciei, fapt ce a afectat liniile generale de politică externă a celor două țări: în timp ce Massaryk și Beneš fuseseră înălțați în funcțiile lor postbelice de o activitate dusă în imigrație și de sprijin occidental, Brătianu (și ceilalți lideri români) era reprezentantul unei familii cu tradiții politice de o valoare indubitabilă, cunoscută, respectată și chiar temută uneori în cancelariile occidentale. Liderul liberal nu avea nici un fel de complexe față de omologii săi occidentali, având o atitudine de superioritate față de cei mai mulți dintre oamenii de stat și diplomații cu care se întâlnea.

O altă deosebire între cele două țări în relațiile lor cu Anglia a fost determinată de interesele statului britanic, care erau mai mari în România (dacă ar fi să considerăm fie și numai problema petrolului) decât în Cehoslovacia. Oricum, obiectivele celor două state vor fi în perioada ce urmează Conferinței de Pace de la Paris în mare măsură similare, fapt ce se va consacra în încheierea între ele și Iugoslavia a Micii Înțelegeri.

DANIEL BOROȘ

⁷⁷ Spector 1995, p. 153, 154.

**Great Britain's Relations with Czechoslovakia and Romania
at the Peace Conference in Paris (1919-1920)**

(Abstract)

After the First World War the newly established states, or the ones that enlarged their territories tried to gain international recognition of their new status.

Such was also the case for Czechoslovakia and Romania. Their efforts focused mainly on their relations with the victorious western powers: Great Britain and France. Both east-central European states tried to influence the English and French statesmen at the Peace Conference into acknowledging that would have been profitable for the eastern states.

This study deals with the way in which Great Britain understood to respect the arrangements it made with the representatives of the two states during the war. We also tried to establish the way in which the personal skills of some Romanian or Czech statesmen influenced the negotiations.

Abrevieri bibliografice

Buzatu 1970	- Gheorghe Buzatu, <i>Problema petrolului românesc la Conferința Păcii de la Paris din 1919</i> , în <i>AIIX</i> , Iași, 1970.
Buzatu 1981	- Gheorghe Buzatu, <i>România și trusturile petroliere internaționale până la 1929</i> , Iași, 1981.
Dobrinescu 1986	- Valeriu-Florin Dobrinescu, <i>Relații româno-engleze (1914-1933)</i> , Iași, 1986.
Gedye 1932	- G. E. R. Gedye, <i>Heirs to the Habsburgs</i> , Bristol, 1932.
Meitani 1943	- Radu Meitani, <i>Istoria politică a raporturilor dintre state. De la 1856-1930</i> , București, 1943.
Opocenski 1923	- Jean Opocenski, <i>La fin de l'Autriche et la genèse de l'état tchécoslovaque</i> , Praga, 1923.
Prokes 1927	- Iaroslav Prokes, <i>Histoire Tchecoslovaque</i> , Praga, 1927.
Rotschild 1974	- Joseph Rotschild, <i>East Central Europe between the Two World Wars</i> , Seattle, London, 1974.
Seton-Watson 1985	- Hugh Seton-Watson, <i>A Private Anglo-Romanian Political Correspondence (R. W. Seton-Watson and V. V. Tilea, 1919-1929)</i> , în <i>AIIX</i> , XXII/1, Iași, 1985.
Seton-Watson 1924	- R. W. Seton-Watson, <i>The New Slovakia</i> , Praga, 1924.
Sychrava 1930	- Lev Sychrava, <i>T. G. Masaryk. 1850-1930</i> , Praga, 1930.
Spector 1995	- Sherman David Spector, <i>România la Conferința de Pace de la Paris. Diplomația lui Ion I. C. Brătianu</i> , Iași, 1995.
Steed 1927	- Henry Wicham Steed, <i>Mes souvenirs. Trentes années de vie politique en Europe</i> , vol. 2, 1914-1922, Paris, 1927.
Velter 2000	- Tiberiu Velter, <i>Relațiile Româno-Britanice între anii 1914-1924</i> , Cluj-Napoca, 2000.